

ZEMPLÍNSKE MÚZEUM V MICHALOVCIACH

AKVIZIČNÝ PLÁN

1.) Úvod

Zemplínske múzeum v Michalovciach (ďalej ZM MI) bolo založené v roku 1957. V súčasnosti je rozpočtovou organizáciou Košického samosprávneho kraja, so samostatnou právnou subjektivitou.

Základným poslaním ZM MI je na základe prieskumu a vedeckého výskumu cieľavedome zhromažďovať, vedeckými metódami zhodnocovať, odborne spravovať a ochraňovať, vedecky a kultúrno-výchovne využívať hmotné a nehmotné doklady a dokumenty o vývoji spoločnosti a prírody na území Zemplína (slovenská časť historickej Zemplínske a Uzskej župy).

2.) Charakteristika zbierkového fondu

Pracovníci múzea od roku 1957 (1956) vytvorili zbierkový fond v ktorom evidujeme vyše 75 tisíc predmetov z vedných odborov prírodovedného a spoločenskovedného charakteru.

Prvé základné členenie zbierkového materiálu bolo realizované do základných skupín podľa ich príslušnosti k vedným odborom:

- 1) Spoločenské vedy – archeológia, história, národopis, umelecká história
- 2) Prírodoveda (geológia, botanika a zoológia)

V súvislosti s elektronickým spracovaním zbierkových predmetov bude zbierkový fond rozčlenený nasledovne:

- Archeológia (A)
- Numizmatika (NU, vyčlenená z pôvodných zbierkových fondov archeológie a histórie)
- Umelecká história (UH)
- Umelecké remeslá (UR, vyčlenené z pôvodného zbierkového fondu umeleckej histórie)
- História (H)
- Literárna história (LH, vyčlenená z pôvodného zbierkového fondu histórie)
- Národopis (N)
- Prírodoveda (P)

3.) Výberové kritéria pre akvizície

Predloženiu návrhu akvizície konkrétneho predmetu kurátorom predchádza posúdenie potenciálneho zbierkového predmetu z hľadiska jeho výpovednej a dokumentačnej hodnoty, a zároveň predpokladu pôsobiť ako symbol ním dokumentovanej skutočnosti. V podrobnom hodnotiacom procese sú stanovené základné kvantitatívne (typ, rozsah, materiál, veľkosť, početnosť, príslušnosť, atď.) a kvalitatívne charakteristiky potenciálnych zbierkových predmetov (hodnota, význam, využiteľnosť, kontext s

charakterom zbierok, atď.). Pri nadobúdaní zbierkových predmetov sú preferované autentické doklady dokumentovanej skutočnosti, resp. originály. Pri sériovej výrobe je originálom každý autentický predmet.

Z hľadiska posudzovania hodnoty ako prioritnej kvalitatívnej charakteristiky sú posudzované najmä kultúrno-historická a pramenná hodnota (jedinečnosť predmetu, historickosť, autenticita, unikátnosť). Hodnota predmetu sa neodvíja nevyhnutne len z veku, resp. starobylosti predmetu, vychádza z komplexného posúdenia. V rámci kontextových kritérií sa posudzuje význam predmetu pre tvorbu ucelenej zbierky alebo tematickej kolekcie a jeho vzťahové súvislosti, resp. dosahy v oblasti dokumentácie vývoja prírody a spoločnosti regiónu. V akvizičnom procese ku kvantitatívnym kritériám patrí najmä použitý materiál, technológia výroby, umelecké spôsoby spracovania a výzdoby, celkový fyzický stav predmetov.

Pri akvizícii predmetov v neposlednom rade musia byť zohľadnené aj technicko-materiálne možnosti múzea zabezpečiť pre daný predmet adekvátne odborné uloženie, odborné ošetrovanie a ochranu so zámerom jeho trvalého zachovania (rozsah depozitárnych priestorov, vybavenie účelovým úložným mobiliárom, zabezpečenie vhodných klimatických podmienok, atď.).

4.) Proces akvizície

V súčasnosti sú predmetmi akvizícií ZM MI hmotné doklady vývoja prírody a spoločnosti zemplínskeho regiónu. Konkrétne ide o predmety s informačnou, vedeckou a historickou hodnotou reflektujúcou na dejinný vývoj v odboroch:

Prírodoveda

Spoločenské vedy:

- Archeológia

- História a literárna história

- Numizmatika

- Národopis

- Umelecká história

V súlade s platnou legislatívou a v závislosti od možností (finančné prostriedky, ponuka predmetov ...) je akvizičná činnosť realizovaná formou:

a) daru,

b) kúpy,

c) vlastným výskumom,

d) prevodom správy,

e) zámenou s iným múzeom alebo galériou.

Proces akvizície reálne zabezpečujú odborní pracovníci so zaradením kurátor, v ktorých kompetencii je predloženie návrhov na akvizíciu Komisii pre tvorbu zbierok ZM MI a spracovanie legislatívou určenej

okumentácie. V procese akvizície dôležité miesto prináleží aj pracovníkovi na pracovnej pozícii dokumentátor, ktorý spracúva administratívne náležitosti celého procesu akvizície.

V súlade s legislatívou a internými predpismi ZM MI každý potenciálny zbierkový predmet posudzuje Komisia pre tvorbu zbierok, pôsobiaca ako poradný orgán riaditeľa ZM MI.

4.1 Archeológia

Archeologický fond múzea pokrýva dlhé obdobie od staršieho praveku (paleolit) po novovek. Orientačne ho predstavuje vyše 40 000 artefaktov, čo z neho robí početne najrozsiahljšiu zbierku zo všetkých zbierkových fondov Zemplínskeho múzea. Artefakty archeologickej povahy, získavané priebežne od 50. rokov 20. storočia, položili základ zbierkového fondu múzea a ich počet sa neustále zväčšuje v súvislosti s vlastnými terénnymi aktivitami, ale aj výskumnými aktivitami iných inštitúcií, pôsobiacimi v regióne Zemplína. Archeologický fond múzea tvorí najmä keramika (úžitková, stavebná, dekoratívna a umelecká), pracovné nástroje a náradie, šperky a súčasti odevu, zbrane, surovina a iné. Z materiálového hľadiska je v ňom zastúpená keramika, viaceré druhy kamenných surovín, železné a farebné kovy, sklo, kosť a parohovina a iné organické materiály.

Akvizičný plán: V rámci možností daných legislatívou je možné akvizičnú činnosť realizovať formou terénneho archeologického výskumu, kúpou, prevodom správy alebo darom. Základným východiskom akvizičnej činnosti múzea v oblasti archeológie je trvalá orientácia na región Zemplína a postupné dopĺňovanie artefaktov z jednotlivých chronologických úsekov a kultúrnych spoločenstiev tak, aby bolo možné s väčšou plasticitou dokumentovať jeho prehistorický, protohistorický a historický vývoj.

4.2 História

V prvých rokoch podstatnú časť získaných predmetov tvorili akvizície z druhej svetovej vojny, rozličné historické písomnosti, ekranický materiál, staré tlače, sakrálie, historické zbrane a iné. V 70. – 80. rokoch sa kurátori venovali najmä zbierkovej činnosti súvisiacej s dokumentáciou socializmu. Po roku 1989 bola snaha profilovať zbierkový fond na dokumentáciu života šľachty a meštianstva na území Zemplína. Zintenzívnilo sa aj systematické budovanie zbierok historických pohľadníc a fotografií, čo súviselo aj s nedostatkom finančných prostriedkov na nákup finančne náročnejších akvizícií.

Akvizičný plán: Akvizície je potrebné zamerať najmä na predmety dokumentujúce život šľachty na území Zemplína (najmä rod Sztáray – vlastníci kaštieľa, v ktorom sídli múzeum), čo súvisí s budovaním nových expozícií múzea. Z dôvodu obmedzenej ponuky vhodných predmetov sa do budúcnosti sústredíme na získavanie dobových písomností, starých fotografií a pohľadníc z územia Zemplína, starých tlačí (knihy vydané pred rokom 1918) a podobne. Samozrejme netreba zabúdať aj na dokumentáciu obdobia od 2. polovice 20. storočia (rozmanité oblasti ľudskej činnosti, výroby, spoločenského života jednotlivca i organizácií).

4.3 Numizmatika

Fond numizmatiky vyčlenený zo zbierkového fondu archeológie a histórie v súčasnosti pozostáva z cca 8000 jednotiek. Tvoria ho kovové a papierové platidlá, medaily a iný numizmatický a sfragistický materiál.

Akvizičný plán: Aj v budúcnosti medzi hlavné možnosti získavania akvizícií do zbierky numizmatiky patria: dar, kúpa, prevod správy a výskum. Osobitný význam pre numizmatiku zemplínskeho regiónu majú archeologické nálezy mincí.

4.4 Literárna história

Zo zbierkového fondu histórie bol vyčlenený fond literárnej histórie. V Bánovciach nad Ondavou, v rodisku básnika Pavla Horova, bolo zriadené literárne múzeum, kde je umiestnená pozostalosť po tomto umelcovi.

4.5 Národopis

V národopisných zbierkach uchováva múzeum doklady drobného roľníctva a vinohradníctva, ľudového rybárstva východokarpatského regiónu, zanikajúceho kováčskeho a debnárskeho remesla, ľudového hrnčiarstva, rohovinové výrobky pastierov južnej časti regiónu, výrobky a nástroje rómskych korytárov. Národopisný fond zachytáva aj odievanie obyvateľov Zemplína, tkáčske a rezbárske výrobky, zariadenie domácnosti. V období formovania fondu sa zbierkotvorná činnosť zameriavala na záchranný zber najstarších zachovaných vrstiev artefaktov. V období ďalších desaťročí boli postupne sformované najvýraznejšie kolekcie. Zbierky vinohradníckeho, rybárskeho, kováčskeho náradia vznikali v záverečnej fáze jeho používania. Získanie diela remeselníckych majstrov M. Parikrupu-Šipara a T. Galgóczyho veľmi výrazne obohatilo fondy hrnčiarstva a pastierskeho umenia.

Akvizičný plán: V odbore národopis sa ZM MI zameriava na získavanie predmetov, ktoré dokumentujú kultúrny vývoj zemplínskeho regiónu v oblastiach: drobná poľnohospodárska výroba, remeselná výroba, domáca a amatérska výroba a doplnkové zamestnania, materiálne prejavy ľudovej duchovnej kultúry a spoločenského života, doklady o každodennom živote – bývaní, vybavení domácnosti. Prioritne sú akvizície zamerané na dopĺňanie už existujúcich kolekcí: vinohradníctvo a vinárstvo, drobné poľnohospodárstvo, rybárstvo, včelárstvo, voskárstvo, medovníkárstvo, debnárstvo, rezbárstvo, stolárstvo a tokárstvo, korytárstvo a košíkárstvo, hrnčiarstvo, kováčstvo, odievanie, textil a tkáčstvo, čižmárstvo, obuvníctvo, vybavenie domácnosti, obydlie a architektúra, pastierske umenie a ľudová religiozita.

4.6 Umelecká história

V minulosti sa na zbierkotvornej činnosti útvaru umeleckej histórie ZM odzrkadlila v širšom kontexte nesystémová podpora (ne-podpora) akvizičnej činnosti múzeí a galérií, nedoriešené nákupy umeleckých diel, ktoré podliehali tlaku času a nedostačujúce možnosti rýchlej reakcie na ponuku trhu i súkromných majiteľov umeleckých diel a predmetov z oblasti umeleckých remesiel. Za sledované obdobie bola zbierkotvorná činnosť ZM MI v oblasti umeleckej histórie a umeleckých remesiel sčasti náhodná, nekoordinovaná, bez spracovanej koncepcie a strategických zámerov. Prevažná časť prírastkov bola získaná darom od účastníkov maliarskych sympózií, organizovaných ZM MI, pričom pozitívom je vznik diel reflektujúci na zemplínsku krajinu (Zemplín ako prvoradá oblasť záujmu v oblasti výskumu, prezentácie,..). Len veľmi malá časť akvizícií bola získaná kúpou. Úspešné projekty i finančná podpora zo strany zriaďovateľa spôsobili, že v ostatných troch rokoch sa podarilo do fondu UH získať viacero hodnotných zbierkových predmetov.

Akvizičný plán: Priebežne sledovať trh s umeleckými dielami – ponuku aukčných spoločností, súkromných osôb, podľa možnosti doplniť súbor šľachtických portrétov, diel T. J. Moussona (veľké obmedzenie predstavujú vysoké ceny diel Moussona), monitorovať a cieľovú akvizíciu zamerať na získavanie výtvarných diel „domácich“ zemplínskych umelcov, mladých – súčasných autorov, absolventov stredných a vysokých výtvarných škôl.

4.7 Umelecké remeslá

Fond vyčlenený zo zbierkového fondu Umelecká história. Pozostáva najmä z historického nábytku, hodín, riadu a iných predmetov z oblasti umeleckých remesiel.

Akvizičný plán: Zameria sa na cieľavedomé získavanie historického nábytku (a iných predmetov) z regiónu Zemplína, pričom cieľom je postupné dovybavenie interiéru kaštieľa predmetmi slúžiacimi pôvodne vyššej spoločnosti. Potreba priebežného sledovania trhu s umeleckými remeslami.

4.8 Prírodné vedy

Geológia, Botanika a Zoológia

Od vzniku ZM MI sa prírodovedný útvar zameriaval len na dokumentovanie geologickej skladby regiónu. V roku 1965 je doplnená prírodovedná expozícia o minerálne zbierky, ktoré pochádzajú z rôznych lokalít bývalého ČSSR. V tom istom časovom pásme sa robil zber a dokumentácia botanického materiálu, ktoré sú uložené v 46 herbárových položkách. Výskum a zber zoologického materiálu v rokoch 1957 – 72 vykonávalo múzeum len v obmedzenom rozsahu. (Exponáty sa získavali náhodným nákupom, kde často išlo o nákupy neznámej a cudzej proveniencie). Systematický výskum a zber stavovcov začal na útvare až v roku 1973. Zberateľská činnosť bola zameraná na získavanie dokladov stavovcov žijúcich a vyskytujúcich sa v zbernej oblasti ZM MI, prevažne vtákov a drobných cicavcov, ktorá pretrváva doposiaľ.

Akvizičný plán: V prvom rade sú akvizície zamerané na získanie dermoplastických preparátov vzácnejších druhov cicavcov, tiež aj vtákov – hlucháňa a tetrova. Pre ucelenosť zbierok prírodovedného odboru, sa pozornosť zameriava aj na získavanie preparátov rýb a plazov zo Slovenska.

5. Záver

Systematické budovanie zbierkového fondu ako dokladu vývoja prírody a spoločnosti zemplínskeho regiónu patrí k základným oblastiam činnosti múzea. Akvizičná politika múzea zohľadňuje jeho vlastivedný charakter a špecializáciu, ako aj zámery v oblasti múzejnej komunikácie (prezentačná činnosť). Pri nadobúdaní zbierkových predmetov sa múzeum riadi odbornými kritériami, platnou legislatívou a vlastnými internými predpismi. Obsahové a rozsahové zameranie akvizičnej činnosti je limitované okrem odborných kritérií najmä finančnými a priestorovými možnosťami múzea.

V Michalovciach, 31.1.2019

Mária Molnárová
Zemplínske múzeum v Michalovciach
Kostolné nám. č.1
028 000 0070 0018 5057
ICO: 3129749
DÍČ: 2020747850
④